

ΚΟΝΤΑ

Ο Γκούρνα
είναι μαέστρος
στην αφήγηση
Financial Times

ΣΤΗ

ΝΟΜΠΕΛ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
2021

ΘΑΛΑΣΣΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

ΑΜΠΝΤΟΥΛΡΑΖΑΚ
ΓΚΟΥΡΝΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Κοντά στη θάλασσα**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: *By the sea*

Από τις Εκδόσεις Bloomsbury Publishing Plc, Λονδίνο 2001

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Abdulrazak Gurnah

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Κατερίνα Σχινά

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ηρακλής Καρελίδης

ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γιώγ Τρικεριώτη

© Abdulrazak Gurnah, 2001

© Σχεδιασμός εξωφύλλου: Greg Heinimann

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Manuel Romans/GettyImages

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2025

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2025

ISBN 978-618-01-6022-2

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Since 1979

Head Office:

121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

e-mail: info@psychogios.gr

psychogios.gr

**ΑΜΠΝΤΟΥΛΡΑΖΑΚ
ΓΚΟΥΡΝΑ**

ΚΟΝΤΑ

ΣΤΗ

ΘΑΛΑΣΣΑ

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά

Για την Ντενίξ

Όλες οι σημειώσεις της έκδοσης ανήκουν στη μεταφράστρια.

Κειμήλια

1

Είπε ότι θα περάσει αργότερα και, μερικές φορές, όταν το λέει το κάνει. Η Ρέitseλ. Μου έστειλε μια κάρτα επειδή δεν έχω τηλέφωνο στο διαμέρισμα – αρνούμαι να αποκτήσω. Στην κάρτα σημείωνε πως έπρεπε να της τηλεφωνήσω αν τυχόν ο ερχομός της αποτελούσε πρόβλημα, μα δεν το έκανα. Δεν έχω καμιά τέτοια διάθεση. Και τώρα είναι αργά, οπότε δε φαντάζομαι να έρθει τελικά, όχι σήμερα, τουλάχιστον.

Παρ' όλ' αυτά, στην κάρτα έλεγε «σήμερα μετά τις έξι». Ίσως να ήταν απλώς μια από εκείνες τις χειρονομίες που ολοκληρώνονται με το που επιχειρούνται· ίσως απλώς να μου την έστειλε για να δηλώσει ότι με είχε σκεφτεί, ελπίζοντας πως κάτι τέτοιο θα με παρηγορούσε – και πράγματι με παρηγόρησε. Δεν πειράζει· απλώς δε θέλω να εμφανιστεί μες στα μαύρα μεσάνυχτα, σπάζοντας τις κυοφορούσες σιωπές της νύχτας μ' έναν καταγισμό από εξηγήσεις, τύψεις και θλίψη, εκτοξεύοντας το ένα σχέδιο μετά το άλλο, κι έτσι να μου στερήσει τις ώρες του σκοταδιού που απομένουν ως το πρωί.

Πραγματικά απορώ που οι ώρες του σκοταδιού έχουν γίνει τόσο πολύτιμες για μένα· με εκπλήσσει που οι σιωπές της νύχτας έχουν γεμίσει από μουρμουρητά και ψιθύρους ενώ παλιότερα ήταν τόσο τρομακτικά ασάλευτες, τόσο τεταμένες από

την αλλόκοτη αλαλία που μετεωρίζοταν πάνω από τις λέξεις. Λες και το ότι ήρθα να ζήσω εδώ έκλεισε μια στενή πόρτα και άνοιξε μια άλλη, εισάγοντάς με σε μια αίσθηση που συνεχώς διευρύνεται. Μέσα στο σκοτάδι χάνω την αίσθηση του χώρου και μέσα σ' αυτό το πουθενά νιώθω τον εαυτό μου πιο συμπιγμένη και ακούω το παιχνίδι των φωνών πιο καθαρά, λες και ηχούν για πρώτη φορά. Καμιά φορά ακούω μουσική κάπου μακριά, να παίζεται στο ύπαιθρο και να 'ρχεται στ' αυτιά μου σαν βουβός ψίθυρος. Κάθε στέρφα μέρα λαχταρώ τη νύχτα, έστω κι αν τρέμω το σκοτάδι, τους αχανείς θαλάμους και τις μετακινούμενες σκιές του. Πότε πότε σκέφτομαι πως είναι η μοίρα μου να ζω μέσα στα συντρίμια και την αταξία ετοιμόρροπων σπιτιών.

Είναι δύσκολο να κατανοήσω με ακρίβεια πώς έφτασαν εδώ τα πράγματα, να κατορθώσω να πω με κάποια βεβαιότητα ότι στην αρχή υπήρξε αυτό, το οποίο στη συνέχεια οδήγησε σε τούτο ή σ' εκείνο, με αποτέλεσμα τώρα να βρισκόμαστε εδώ. Οι στιγμές γλιστρούν μέσα απ' τα δάχτυλά μου. Ακόμα κι όταν τις αφηγούμαι στον εαυτό μου, ακούω αντίλαλους απ' όσα έχω απωθήσει, από κάτι που λησμόνησα να θυμηθώ, απ' αυτό που καθιστά τόσο δύσκολη την εξιστόρηση, ενώ δεν το θέλω. Παρ' όλα αυτά, το να ειπωθεί κάτι είναι εφικτό· νιώθω επείγουσα την ανάγκη να δώσω αυτή τη μαρτυρία, να περιγράψω τα μικρά δράματα που βίωσα και στα οποία έπαιξα κάποιο ρόλο, δράματα που η αρχή και το τέλος τους απομακρύνονται ολοένα από μένα. Δε νομίζω πως πρόκειται για ευγενή ανάγκη. Θέλω να πω, δε γνωρίζω μια μεγάλη αλήθεια την οποία επείγομαι να μοιραστώ με τους άλλους, ούτε έχω ζήσει μια σημαδιακή εμπειρία που θα φωτίσει τις συνθήκες της εποχής μας. Μολονότι έχω ζήσει... έχω ζήσει. Είναι τόσο διαφο-

ρετικά εδώ, που μοιάζει λες και μια ζωή έχει τελειώσει και τώρα ζω μια άλλη. Ίσως λοιπόν θα έπρεπε να πω στον εαυτό μου ότι κάποτε ζούσα μια άλλη ζωή κάπου αλλού, μα τώρα αυτή η ζωή έχει πεθάνει. Κι όμως γνωρίζω, νιώθω πως αυτή η προηγούμενη ζωή ρέει και πάλλεται ωμή και υγιής πίσω μου και μπρος μου. Έχω χρόνο στα χέρια μου, είμαι στα χέρια του χρόνου, οπότε θα μπορούσα κάλλιστα να λογοδοτήσω για τον εαυτό μου. Αργά ή γρήγορα πρέπει να το φροντίσει αυτό ο καθένας μας.

Ζω σε μια μικρή πόλη κοντά στη θάλασσα, όπως όλη μου τη ζωή, αν και το μεγαλύτερο μέρος της το έζησα κοντά σ' έναν ζεστό, πράσινο ωκεανό, πολύ μακριά από εδώ. Τώρα ζω τη μισερή ζωή ενός ξένου, ρίχνοντας φευγαλέες ματιές στο εσωτερικό των σπιτιών μέσα από την οθόνη της τηλεόρασης και μαντεύοντας τους ακατάπαυστους φόβους που κατατρύχουν όσους ανθρώπους βλέπω στους περιπάτους μου. Δεν έχω ιδέα για τα δεινά τους, μολονότι κρατάω τα μάτια μου ανοιχτά και παρατηρώ ό,τι μπορώ, αν και φοβάμαι πως αναγνωρίζω λίγα απ' όσα βλέπω. Όχι πως είναι μυστηριώδη, όμως η παραδοξότητά τους με αποπλίζει. Ελάχιστα κατανοώ τον μόχθο που φαίνεται να συνοδεύει και τις πιο συνηθισμένες πράξεις τους. Φαίνονται εξαντλημένοι και αφηρημένοι, τα μάτια τους βουρκώνουν καθώς αντιπαλεύουν δυσκολίες ακατανόητες για μένα. Ίσως να υπερβάλλω, ή να αδυνατώ να αντισταθώ στην έμφαση που προσδίδω σε όσα μας κάνουν να διαφέρουμε, να αδυνατώ να αντισταθώ στο δράμα της αντιθετικότητάς μας. Ίσως απλώς να προτάσσουν τα στήθη τους στον ψυχρό άνεμο που φυσάει από τον ζοφερό ωκεανό κι εγώ να γίνομαι υπερβολικός προσπαθώντας να βγάλω νόημα από το θέαμά τους. Δεν είναι εύκολο, μετά από όλα αυτά τα χρόνια, να μάθω να

μη βλέπω, να μάθω να διακρίνω το νόημα όσων νομίζω ότι βλέπω. Με γοητεύουν τα πρόσωπά τους. Με χλευάζουν. Έτσι τουλάχιστον νομίζω.

Οι δρόμοι με πλημμυρίζουν ένταση και νευρικότητα και μερικές φορές, ακόμα κι όταν είμαι κλειδωμένος στο διαμέρισμά μου, διαπιστώνω πως είμαι ανίκανος να κοιμηθώ ή να καθίσω ήρεμα με τόσα θροΐσματα και ψιθύρους που αναστατώνουν τον αέρα. Πάνω, ψηλά, ο αέρας βρίσκεται συνέχεια σε αναταραχή επειδή εκεί ζουν ο Θεός και οι άγγελοί του συζητώντας ζητήματα υψηλής πολιτικής και αποκρούοντας την προδοσία και την εξέγερση. Δεν είναι ευπρόσδεκτοι ανάμεσά τους τυχαίοι ωτακουστές, πληροφοριοδότες ή συμφεροντολόγοι και η μοίρα του σύμπαντος σκοτεινιάζει το μέτωπό τους και ασπρίζει τα μαλλιά τους. Για προληπτικούς λόγους, οι άγγελοι απελευθερώνουν κάθε τόσο μια διαβρωτική βροχή για να αποτρέπουν τους κακόβουλους λαθροβλεψίες, επιστρατεύοντας την απειλή παραμορφωτικών πληγών. Ο αέρας στη μέση είναι η αρένα της διαμάχης όπου οι υπάλληλοι και οι διαδρομιστές αφρίτ* και τα φλύαρα τζίνι και τα πλαδαρά ερπετά συστρέφονται και σφαδάζουν και βγάζουν καπνούς καθώς αγωνιούν για τις διαβουλεύσεις των ανωτέρων τους. Ε, ε, άκουσες τι είπε; Τι μπορεί να σημαίνει; Μέσα στην καταχνιά του πνιγμού αέρα κάτω, χαμηλά, θα βρεις τους άκακους υπηρέτες του χρόνου και τους φαντασιόπληκτους που θα πιστέψουν τα πάντα και θα υποκύψουν στα πάντα, τους αφελείς και τα άψυχα πλήθη που συνωστίζονται και μολύνουν τους στενούς χώρους όπου συγκεντρώνονται, κι εκεί θα βρείτε κι εμένα. Κανένας άλλος τόπος δε μου ταιριάζει καλύτερα. Ίσως να είναι

* Δαίμονες στα αραβικά.

πιο σωστό να πω κανέννας άλλος τόπος δε μου *ταίριαζε* καλύτερα. Εκεί θα με βρίσκατε όταν ήμουν στην ακμή και στην πιο μεγάλη μου αίγλη, γιατί αφότου ήρθα εδώ δεν κατάφερα να αγνοήσω τις ανησυχίες και την ταραχή που αισθάνομαι μέσα στους αέρηδες και τα σοκάκια τούτης της πόλης. Όχι παντού, ωστόσο. Θέλω να πω, δεν αισθάνομαι αυτή την ταραχή παντού και πάντα. Τα καταστήματα επίπλων είναι σιωπηλά τα πρωινά, χώροι εκτενείς, απέραντοι, κι εγώ σουλατσάρω μέσα τους με κάποια ηρεμία, ενοχλημένος μόνο από τα μικροσκοπικά σωματίδια τεχνητών ινών που γεμίζουν τον αέρα και διαβρώνουν το εσωτερικό της ρινικής μου κοιλότητας και τους βλεννογόνους των πνευμόνων μου και που με διώχνουν μακριά μετά από λίγο.

Ανακάλυψα τα καταστήματα επίπλων κατά τύχη, τις πρώτες μέρες που με μετακίνησαν εδώ, μολονότι ανέκαθεν με ενδιέφεραν τα έπιπλα. Τουλάχιστον αυτά μας ωθούν προς τα κάτω και μας κρατούν αγκυρωμένους στο έδαφος, εμποδίζοντάς μας να σκαρφαλώνουμε στα δέντρα και να ουρλιάζουμε γυμνοί όταν μας καταβάλλει ο τρόμος από την αχρηστία της ζωής μας. Μας συγκρατούν από το να περιπλανιόμαστε άσκοπα σε δύσβατες ερημιές, επιδιδόμενοι στον κανιβαλισμό σε ξέφωτα δασών και υγρές σπηλιές. Μιλάω για τον εαυτό μου, μολονότι θεωρώ πως συμπεριλαμβάνω στις κοινότοπες σοφίες μου και όσους δε μιλούν. Όπως και να 'χει, οι άνθρωποι που ασχολούνται με τους πρόσφυγες μου βρήκαν αυτό το διαμέρισμα και μ' έφεραν εδώ από το κατάλυμα όπου έμενα, από την πανσιόν της Σίλια. Η διαδρομή από εκεί ήταν σύντομη αλλά γεμάτη στροφές και αναστροφές μέσα από στενά δρομάκια με σειρές από πανομοιότυπα σπίτια. Ένωθα σαν να με μετέφεραν σε κάποιο κρησφύγετο – μόνο που οι δρόμοι ήταν τόσο

σιωπηλοί και τόσο ευθείς, που θα μπορούσαν να αποτελούν μέρος εκείνης της άλλης πόλης όπου ζούσα κάποτε. Μα τι λέω. Όχι. Τούτη η πόλη ήταν πολύ καθαρή, πολύ φωτεινή, με ανεμπόδιστο ορίζοντα. Πολύ ήσυχη. Οι δρόμοι ήταν πολύ φαρδιοί, οι φανοστάτες δεν ήταν αραιά τοποθετημένοι, τα πεζοδρόμια δεν ήταν σπασμένα, τα πάντα λειτουργούσαν. Όχι πως η πόλη όπου ζούσα παλιότερα ήταν υπερβολικά βρόμικη και σκοτεινή, όμως οι δρόμοι της αναδιπλώνονταν στον εαυτό τους, σφιχτά κουλουριασμένοι γύρω από τα φθαρμένα απομεινάρια ξινισμένων οικειοτήτων. Όχι, δε θα μπορούσαν να αποτελούν μέρος εκείνης της πόλης, ωστόσο είχαν κάποια ομοιότητα με τους δρόμους της, επειδή με έκαναν να νιώθω περικνκλωμένος, παρακολουθούμενος. Γι' αυτό κι όταν με άφησαν βγήκα έξω για να δω πού βρισκόμουν, να δω αν θα μπορούσα να βρω τη θάλασσα. Έτσι βρήκα το μικρό χωριό με τα καταστήματα επίπλων στην άλλη γωνία, έξι στη σειρά, το καθένα μεγάλο σαν αποθήκη, οργανωμένα γύρω από μια πλατεία την οποία οριοθετούσαν θέσεις στάθμευσης. Ονομαζόταν Μιντλ Σκουέαρ Παρκ. Τα περισσότερα πρωινά είναι ήσυχα και έρημα εδώ, και περιφέρομαι ανάμεσα στα κρεβάτια και τους καναπέδες, ώσπου να με διώξουν τα σωματίδια των τεχνητών ινών. Κάθε μέρα μπαίνω και σε διαφορετικό κατάστημα, και μετά την πρώτη ή τη δεύτερη φορά, οι υπάλληλοι παύουν να με προσέχουν· το βλέμμα τους με προσπερνά. Περιπλανιέμαι ανάμεσα σε καναπέδες και τραπέζια, κρεβάτια και κομοδίνα, θρονιάζομαι σε κάποια πολυθρόνα για λίγα δευτερόλεπτα, δοκιμάζω τους μηχανισμούς, ελέγχω τις τιμές, συγκρίνω τα υφάσματα. Περιττό να πω ότι κάποια από τα έπιπλα είναι άσχημα και υπερβολικά διακοσμημένα, μερικά όμως είναι λεπτοκαμωμένα και ευφάνταστα· κι έτσι, σ' αυτές τις

αποθήκες νιώθω για λίγο κάτι σαν ικανοποίηση, μια δυνατότητα ελέους και άφεσης.

Είμαι πρόσφυγας, αιτούμενος άσυλο. Αυτές οι λέξεις δεν είναι απλές, μολονότι, έχοντας συνηθίσει να τις ακούμε, μας φαίνονται τετριμμένες. Έφτασα πέρυσι στο αεροδρόμιο του Γκάτγουικ, το απόγευμα της 23ης Νοεμβρίου. Είναι μια γνώριμη, μικρή κορύφωση στις ιστορίες μας ν' αφήνουμε καθετί γνωρίμο και να φτάνουμε σε ξένους τόπους, κουβαλώντας μικρά κομμάτια ανάκατων αποσκευών και καταπιέζοντας μυστικές και συγκεχυμένες φιλοδοξίες. Για κάποιους, όπως για μένα, ήταν το πρώτο αεροπορικό ταξίδι και η πρώτη άφιξη σ' ένα μέρος τόσο αχανές όσο ένα αεροδρόμιο, μολονότι έχω ταξιδέψει σε θάλασσα και στεριά, όπως και στη φαντασία μου. Βάδιζα αργά, διασχίζοντας ψυχρά φωτισμένους διαδρόμους που έμοιαζαν με σιωπηλές, άδειες σήραγγες, αν και τώρα που το ξανασκέφτομαι ξέρω ότι περνούσα μπροστά από σειρές καθισμάτων και τεράστιες τζαμαρίες, από πινακίδες με σύμβολα και οδηγίες. Σήραγγες, το ρευστό εξωτερικό σκοτάδι που το μαστίγωνε το ψιλόβροχο και το φως στους εσωτερικούς χώρους που με τραβούσε μέσα. Αυτό που ξέρουμε μας παρασύρει συνεχώς μέσα στην άγνοιά μας, μας κάνει να βλέπουμε τον κόσμο σαν να καθόμαστε ακόμη ανακούρκουδα σ' εκείνη τη ρηχή, χλιαρή λιμνούλα, την τόσο γνώριμη από την εποχή των παιδικών μας φόβων. Βάδιζα αργά, έκπληκτος που σε κάθε ανήσυχη στροφή μου με περίμενε μια οδηγία υποδεικνύοντάς μου πού να πάω. Βάδιζα αργά για να μη χάσω τη σωστή κατεύθυνση, για να μην μπερδέψω κάποια ένδειξη και βρεθώ να καρδιοχτυπάω μέσα στη σύγχυση, τραβώντας έτσι, τόσο νω-

ρίς, την προσοχή. Οι πινακίδες με οδήγησαν στον έλεγχο διαβατηρίων. «Διαβατήριο», είπε ο άνθρωπος στο γκισέ, καθώς στεκόμουν μπροστά του για μια ιδιαίτερα μακρόσυρτη στιγμή, σαν να περίμενα πως θα με ανακαλύψουν, πως θα με συλλάβουν. Το πρόσωπό του έδειχνε ανστηρό, αν και η κενότητα στα μάτια του είχε σκοπό να μην προδώσει κανένα συναίσθημα. Με είχαν δασκαλέψει να μην πω τίποτα, να προσποιηθώ ότι δεν ήξερα λέξη αγγλικά. Δεν ήμουν βέβαιος γιατί, ήξερα όμως ότι έπρεπε να συμμορφωθώ, καθώς η συμβουλή είχε μια πονηρή χροιά, λες και επρόκειτο για κάποιο ευρηματικό τέχνασμα που καλό θα ήταν να το γνωρίζουν οι αδύναμοι. Θα σε ρωτήσουν το όνομά σου και το όνομα του πατέρα σου και τι καλό έχεις κάνει στη ζωή σου: μην πεις τίποτα. Όταν είπε *Διαβατήριο* για δεύτερη φορά, άπλωσα το χέρι μου και του το έδωσα ανατριχιάζοντας, γιατί προεξοφλούσα ύβρεις και απειλές. Ήμουν συνηθισμένος σε αξιωματούχους που σε αγριοκοίταζαν και σε προσέβαλλαν για την παραμικρή αδεξιότητά σου, που έπαιζαν μαζί σου και σε ταπεινωναν για την απόλαυση και μόνο να ασκούν επάνω σου την ιερή τους εξουσία. Περίμενα λοιπόν πως ο χαμάλης του γραφείου μετανάστευσης πίσω από το μικρό του αναλόγιο θα κατέγραφε κάτι, θα γρύλιζε ή θα κουνούσε το κεφάλι του, θα σήκωνε αργά το βλέμμα και θα με κοίταζε με τη φλόγα της σιγουριάς με την οποία οι τυχεροί ατενίζουν τον ικέτη. Εκείνος όμως σήκωσε τα μάτια του ενώ ξεφύλλιζε το αστείο έγγραφό μου με ένα βλέμμα συγκρατημένης χαράς, σαν ένας ψαράς που μόλις ένιωσε το τράβηγμα από το ψάρι στην πετονιά του. Χωρίς βίζα εισόδου. Ύστερα σήκωσε το ακουστικό του τηλεφώνου του και μίλησε για λίγο. Τώρα, χαμογελώντας απροκάλυπτα, μου ζήτησε να περιμένω λιγάκι στην άκρη.

Στεκόμουν με χαμηλωμένα τα μάτια, γι' αυτό και δεν είδα να πλησιάζει ο άντρας που με πήρε σ' ένα γραφείο για να με ανακρίνει. Με αποκάλεσε με το όνομά μου και χαμογέλασε μόλις σήκωσα το κεφάλι, ένα φιλικό, άνετο χαμόγελο που έλεγε, σαν να με καθησύχαζε: *Γιατί δεν έρχεσαι μαζί μου να τακτοποιήσουμε αυτό το προβληματάκι*; Καθώς προπορευόταν με ζωηρές, μεγάλες δρασκελιές, είδα πως ήταν υπέρβαρος και δε φαινόταν ιδιαίτερα υγιής· ώσπου να φτάσουμε στο γραφείο του, είχε λαχανιάσει και βαριανάσαινε, σαν να τον έσφιγγε το πουνκάμισό του. Κάθισε σε μια καρέκλα και αμέσως στριφογύρισε σαν να μη βουλευόταν· σκέφτηκα πως ιδροκοπούσε σαν κάποιος παγιδευμένος μέσα σ' ένα σχήμα το οποίο απεχθανόταν. Φοβήθηκα ότι η δυσφορία του θα τον προδιέθετε αρνητικά απέναντί μου, τότε όμως χαμογέλασε και πάλι και μου μίλησε ήπια και ευγενικά. Βρισκόμασταν σ' ένα μικρό δωμάτιο χωρίς παράθυρα, με γυμνό δάπεδο, μ' ένα τραπέζι ανάμεσά μας κι έναν πάγκο από τη μια ως την άλλη άκρη του αντικρινού τοίχου. Με τη γωνία του ματιού μου έβλεπα τους μολυβί τοίχους να πλησιάζουν και να απομακρύνονται καθώς τους έλουζε το τραχύ φως από τους λαμπτήρες φθορισμού. Μου είπε πως τον έλεγαν Κέβιν Έντελμαν, δείχνοντας το σήμα που φορούσε στο σακάκι του. Είθε ο Θεός να σου δίνει υγεία, Κέβιν Έντελμαν. Ξαναχαμογέλασε· χαμογελούσε πολύ, ίσως επειδή διέκρινε τη νευρική μου παρά την προσπάθεια που κατέβαλλα για να την κρύψω και ήθελε να με καθησυχάσει – ίσως πάλι να αποτελούσε αναπόδραστο στοιχείο της δουλειάς του το να απολαμβάνει την αμηχανία εκείνων που είχε απέναντί του. Μπροστά του είχε ένα μπλοκ με κίτρινες σελίδες και κάτι σημείωσε για ένα δυο λεπτά, αντιγράφοντας το όνομά μου από το αστείο διαβατήριό μου πριν να μου μιλήσει.

«Μπορώ να δω το εισιτήριό σας, παρακαλώ;»

Εισιτήριο, ω ναι.

«Βλέπω ότι έχετε αποσκευές», είπε, δείχνοντας το διαβατήριο. «Η ετικέτα αναγνώρισης αποσκευών».

Έκανα τον χαζό. Μπορεί να καταλαβαίνεις τη λέξη *εισιτήριο* και χωρίς να μιλάς αγγλικά, αλλά η φράση *ετικέτα αναγνώρισης αποσκευών* προϋποθέτει ανώτερο επίπεδο γλωσσομάθειας.

«Θα φροντίσω να πάρετε τις αποσκευές σας», είπε, κρατώντας το εισιτήριο δίπλα στο μπλοκ του, και ξαναχαμογέλασε, αποφεύγοντας να πει κάτι περισσότερο πάνω στο θέμα. Μακρύ πρόσωπο, κάπως εύσαρκο στα μάγουλα, ιδίως όταν χαμογελούσε.

Ίσως χαμογελούσε προεξοφλώντας την ευχαρίστηση που θα του έδινε το να ψάξει τις αποσκευές μου, βέβαιος πως ό,τι έβλεπε εκεί μέσα θα του έλεγε ό,τι χρειαζόταν να γνωρίζει, με ή χωρίς τη συνδρομή μου. Φαντάζομαι πως πράγματι θα υπάρχει κάποια ευχαρίστηση σε μια τέτοια έρευνα, σαν να κρυφοκοιτάξεις ένα δωμάτιο προτού ετοιμαστεί για να δεχτεί ένα ξένο βλέμμα, πριν η αληθινή τάξη του μετατραπεί σε ένα είδος θεάματος. Φαντάζομαι ότι θα υπάρχει ευχαρίστηση και στο να αποκτάς σίγουρη πρόσβαση στους μυστικούς κώδικες που αποκαλύπτουν όσα οι άνθρωποι επιζητούν να αποκρύψουν, μια ερμηνευτική των αποσκευών που μοιάζει να ακολουθεί ένα αρχαιολογικό ίχνος ή να εξετάζει τις γραμμές σ' έναν χάρτη ναυσιπλοΐας. Σιωπούσα, συντονίζοντας την ανάσα μου με τη δική του, ώστε να νιώσω το τυχόν σκίρτημα κάποιας ενόχλησης μέσα του. Ο λόγος για τον οποίο ζητάτε να εισέλθετε στο Ηνωμένο Βασίλειο; Είστε τουρίστας; Σε διακοπές; Έχετε κάποιο κεφάλαιο; Έχετε καθόλου χρήματα, κύ-

ριε; Ταξιδιωτικές επιταγές; Λίρες στερλίνες; Δολάρια; Γνωρίζετε κάποιον που θα μπορούσε να εγγυηθεί για εσάς; Κάποια διεύθυνση επικοινωνίας; Υπάρχει κάποιος με τον οποίο ελπίζετε να μείνετε ενόσω βρίσκεστε στο Ηνωμένο Βασίλειο; Ω διάολε, ω γαμώτο. Έχετε οικογένεια στο Ηνωμένο Βασίλειο; Μιλάτε καθόλου αγγλικά, κύριε; Φοβάμαι ότι τα χαρτιά σας δεν είναι εντάξει, κύριε, και θα αναγκαστούμε να σας αρνηθούμε την άδεια εισόδου στη χώρα. Εκτός και αν μπορούσατε να μου πείτε κάτι σχετικό με την κατάστασή σας. Έχετε κάποια δικαιολογητικά που θα με βοηθήσουν να καταλάβω την κατάστασή σας; Έγγραφα, έχετε κάποια συνοδευτικά έγγραφα;

Βγήκε από το δωμάτιο κι εγώ κάθισα ήρεμα, ακίνητος, συγκρατώντας έναν αναστεναγμό ανακούφισης, και μέτρησα ανάποδα από το 145, γιατί εκεί είχα φτάσει μετρώντας από το 1 ενόσω μου μιλούσε. Κατέπνιξα την παρόρμηση να σκύψω και να κοιτάξω το σημειωματάριό του, μήπως και είχε καταφέρει να διαπεράσει την ηλίθια σιωπή μου και με είχε μυριστεί, υποπτευόμενος όμως ότι κάποιος πιθανώς να με κρυφοκοίταζε μέσα από καμιά κατασκοπευτική τρύπα στον τοίχο, περιμένοντας μια τέτοια ακριβώς επιβαρυντική κίνηση από μέρους μου. Πρέπει να ήταν η δραματική ατμόσφαιρα της στιγμής που με έκανε να σκεφτώ κάτι τέτοιο. Λες κι ένοιαζε κανέναν αν σκάλιζα τη μύτη μου ή αν κατάπινα διαμάντια για να τα κρύψω στο έντερό μου. Αργά ή γρήγορα θα κατάφεραν να μάθουν όλα όσα χρειαζόταν να ξέρουν. Είχαν μηχανήματα για όλα αυτά. Με είχαν προειδοποιήσει. Και οι υπάλληλοί τους είχαν εκπαιδευτεί, με μεγάλο κόστος, ώστε να βλέπουν πίσω από τα ψέματα που έλεγαν άνθρωποι σαν κι εμένα: επιπροσθέτως, είχαν μεγάλη και συχνή εμπειρία. Οπότε, κάθισα ακί-

νητος, μετρώντας από μέσα μου, κλείνοντας κάθε τόσο τα μάτια μου για να υποδηλώσω αγωνία, προβληματισμό, παραίτηση. Κάνε ό,τι θέλεις μ' εμένα, ω Κέβιν.

Επέστρεψε με τη μικρή πράσινη υφασμάτινη τσάντα που είχα φέρει ως μόνη αποσκευή μου και την ακούμπησε στον πάγκο. «Έχετε την καλοσύνη να την ανοίξετε, παρακαλώ;» είπε. Ήλπιζα ότι φαινόμουν αναστατωμένος, ανήμπορος να καταλάβω, ότι περίμενα από εκείνον να μου εξηγήσει. Με αγριοκοίταξε και έδειξε την τσάντα, οπότε με χαμόγελα ανακούφισης και κατανόησης, με καταφατικά νεύματα, σηκώθηκα και άνοιξα το φερμουάρ. Άρχισε να βγάζει από μέσα το ένα αντικείμενο μετά το άλλο σαν να αποσυσκεύαζε ευαίσθητα ρούχα, τοποθετώντας προσεκτικά το καθένα στον πάγκο: δύο πονκάμισα –ένα γαλάζιο, ένα κίτρινο, και τα δυο ξεθωριασμένα–, τρία λευκά μπλουζάκια, ένα καφετί παντελόνι, τρία σώβρακα, δυο ζευγάρια κάλτσες, ένα καντζού*, δύο σαρούνι**, μία πετσέτα και μια μικρή ξύλινη κασετίνα. Αναστέναξε όταν έφτασε σ' αυτή την τελευταία, τη στριφογύρισε στα χέρια του με ενδιαφέρον, τη μύρισε. «Μαόνι;» ρώτησε. Δεν είπα τίποτα, φυσικά, στιγμιαία συγκινημένος από τα ευτελή ενθύμια μιας ζωής που ήταν απλωμένα στον πάγκο αυτού του αποπνικτικού δωματίου. Δεν ήταν βέβαια όλη η ζωή μου απλωμένη εδώ, μονάχα αυτά που είχα διαλέξει σαν σημάδια μιας ιστορίας που ήλπιζα να μεταφέρω. Ο Κέβιν Έντελμαν άνοιξε την κασετίνα και αναπήδησε έκπληκτος στη θέα του περιοχόμενου της. Ίσως περίμενε να δει κοσμήματα ή κάτι πολύτιμο.

* Παραδοσιακό ένδυμα που φοριέται κυρίως από άντρες στην Ανατολική Αφρική.

** Είδος κελεμπίας.

Ναρκωτικά. «Τι είν’ αυτό;» ρώτησε κι ύστερα μύρισε προσεκτικά την ανοιχτή κασετίνα. Δεν ήταν απαραίτητο, αφού το δωματιάκι είχε πλημμυρίσει από υπέροχο άρωμα μόλις άνοιξε το κουτί. «Θυμιάμα», είπε. «Αυτό δεν είναι;» Έκλεισε την κασετίνα και την άφησε στον πάγκο, ενώ τα κουρασμένα μάτια του σπίθιζαν από ευθυμία. Ενδιαφέρον λάφυρο, βγαλμένο από τη βρομερή ζέστη κάποιου παζαριού. Κάθισα στην καρέκλα όπως μου υπέδειξε και περίμενα καθώς ξαναπλησίασε τον πάγκο με το μπλοκ του για να καταγράψει τα άθλια αντικείμενα που είχε αραδιάσει εκεί.

Συνέχισε να γράφει για λίγο πριν ξαναγυρίσει στο τραπέζι, έχοντας τώρα γεμίσει δυο τρεις σελίδες του τετραδίου του· άφησε κάτω το στιλό του κι έγειρε πίσω, μορφάζοντας ελαφρά καθώς η ράχη της καρέκλας ακούμπησε στις αδύναμες ωμοπλάτες του. Φαινόταν ικανοποιημένος από τον εαυτό του, σχεδόν χαρούμενος. Έβλεπα ότι ετοιμαζόταν να προσφέρει την ετυμηγορία του και δεν κατάφερα να αποφύγω ένα κύμα αγωνίας και πανικού. «Κύριε Σαμπάν, δε γνωρίζω ούτε εσάς ούτε τους λόγους που σας έφεραν εδώ, ούτε τα έξοδα στα οποία υποβλήθήκατε, τίποτα απ’ όλα αυτά. Εξού και λυπάμαι πολύ γι’ αυτό που πρέπει να κάνω, φοβάμαι όμως πως είμαι υποχρεωμένος να μην επιτρέψω την είσοδό σας στο Ηνωμένο Βασίλειο. Δεν έχετε έγκυρη ταξιδιωτική βίζα, δεν έχετε χρήματα, δεν έχετε κανέναν να εγγυηθεί για εσάς. Υποθέτω ότι δεν καταλαβαίνετε τίποτα απ’ όσα λέω, αλλά είμαι υποχρεωμένος να σας ενημερώσω αρμοδίως πριν σφραγίσω το διαβατήριό σας. Άπαξ και σφραγίσω το διαβατήριό σας με άρνηση εισόδου, σημαίνει ότι την επόμενη φορά που θα επιχειρήσετε να εισέλθετε στο Ηνωμένο Βασίλειο θα απελαθείτε αυτομάτως, εκτός και αν τα χαρτιά σας είναι εντάξει, φυσικά. Καταλάβα-

τε τι σας είπα; Όχι, δε νομίζω. Λυπάμαι πολύ, είμαστε όμως υποχρεωμένοι να τηρήσουμε την τυπική διαδικασία. Θα προσπαθήσουμε να βρούμε κάποιον που να μιλάει τη γλώσσα σας, ώστε αργότερα να σας εξηγήσει τα διαμειφθέντα. Στο μεταξύ, θα σας επιβιβάσουμε στην επόμενη διαθέσιμη πτήση της αεροπορικής εταιρείας που σας έφερε εδώ, με κατεύθυνση τον προορισμό από τον οποίο ήρθατε». Και μ' αυτά τα λόγια, ξεφύλλισε το διαβατήριό μου αναζητώντας μια καθαρή σελίδα, κι έπειτα πήρε τη μικρή σφραγίδα που είχε αφήσει στο τραπέζι όταν ξαναμπήκε στο δωμάτιο.

«Πρόσφυγας», είπα. «Άσυλο».

Ύψωσε το βλέμμα, κι εγώ χαμήλωσα το δικό μου. Τα μάτια του ήταν θυμωμένα. «Άρα μιλάτε αγγλικά», είπε. «Κύριε Σααμπάν, με δουλεύετε».

«Πρόσφυγας», επανέλαβα. «Άσυλο». Τον κοίταζα καθώς πρόσφερα τις λέξεις κι άρχιζα να τις επαναλαμβάνω για τρίτη φορά, όμως ο Κέβιν Έντελμαν με διέκοψε. Το πρόσωπό του είχε γίνει πιο σκοτεινό και η αναπνοή του είχε αλλάξει, τώρα ήταν δυσκολότερο να συντονιστούμε. Πήρε δυο βαθιές ανάσες, καταβάλλοντας ολοφάνερα μεγάλη προσπάθεια να συγκρατηθεί ενώ αυτό που πραγματικά θα ήθελε ήταν να τραβήξει έναν μοχλό και το δάπεδο κάτω απ' τα πόδια μου ν' ανοίξει καταποντίζοντάς με στα βάθη. Το ξέρω, είχα αισθανθεί κι εγώ την ίδια επιθυμία σε πολλές περιστάσεις της αλλοτινής ζωής μου.

«Κύριε Σααμπάν, μιλάτε αγγλικά;» ρώτησε, ενώ η φωνή του είχε γλυκάνει και πάλι, όμως αυτή τη φορά ήταν μάλλον αγχωμένη παρὰ γλοιώδης και μιλούσε με κόπο σ' αυτό τον επίσημο, ήπιο τόνο. Ίσως να μιλάω, ίσως και όχι. Κατάφερα να συντονιστώ και πάλι με την αναπνοή του.

«Πρόσφυγας», είπα, δείχνοντας το στήθος μου. «Άσυλο».

Μου χαμογέλασε βεβιασμένα σαν να τον βασάνιζα και στύλωσε πάνω μου τα μάτια του για ώρα· του ανταπέδωσα το βλέμμα και το χαμόγελο. Αναστέναξε αδύναμα, έπειτα κούνησε αργά το κεφάλι του και χαχάνισε – ίσως τον διασκέδαζε το αδαές χαμόγελό μου. Ο τρόπος του με έκανε να νιώσω πως ήμουν ένας κουραστικός και ανόητος κρατούμενος που είχε εκνευρίσει στιγμιαία τον ανακριτή του με κάποιο ασήμαντο λογοπαίγνιο. Υπενθύμισα στον εαυτό μου, χωρίς να χρειάζεται, πως έπρεπε να βρίσκομαι σε επιφυλακή για μια ενδεχόμενη αιφνιδιαστική επίθεση. Κάτι εντελώς αχρείαστο, αφού ο ίδιος είχε πολλές επιλογές, ενώ εγώ μονάχα μία: να φροντίσω να μη θυμώσει ο Κέβιν Έντελμαν ώστε να μηχανευτεί κάτι άσχημο. Πρέπει να ήταν το μικροσκοπικό δωμάτιο και η υποκριτική εγκαρδιότητα με την οποία μου μιλούσε που με έκανε να αισθάνομαι σαν κρατούμενος, ενώ και εκείνος και εγώ γνωρίζαμε πως εγώ μεν προσπαθούσα να μπω στη χώρα κι αυτός προσπαθούσε να με εμποδίσει. Καθώς ξεφύλλιζε κακόκεφα το διαβατήριό μου, ένιωσα και πάλι πως ήμουν ένας κουραστικός μπελάς: προκαλούσα σε λογικούς και αξιοπρεπείς ανθρώπους περιττά προβλήματα, τους έφερνα σε δύσκολη θέση. Κι ύστερα με άφησε και πάλι μόνο μου στο δωμάτιο και πήγε να συμβουλευτεί κάποιον ανώτερό του.

Ήξερα ότι θα διαπίστωνε πως η βρετανική κυβέρνηση είχε αποφασίσει, για λόγους που ακόμα και σήμερα δε μου είναι απόλυτα σαφείς, ότι οι άνθρωποι που έρχονταν από εκεί που ήρθα κι εγώ δικαιούνταν άσυλο αν ισχυριζόνταν ότι η ζωή τους βρισκόταν σε κίνδυνο. Οι Βρετανοί ήθελαν να δείξουν σε ένα διεθνές ακροατήριο ότι θεωρούσαν την κυβέρνησή μας επικίνδυνη για τους ίδιους τους πολίτες της, κάτι που τόσο οι

ίδιοι όσο και όλοι οι άλλοι γνώριζαν εδώ και πολύ καιρό. Όμως οι καιροί είχαν αλλάξει και σήμερα κάθε πεφυσιωμένο μέλος της διεθνούς κοινότητας ήταν υποχρεωμένο να δείξει ότι δεν ανέχεται άλλες ανοησίες από τον ατίθασο και αενάως εριστικό όχλο που συνωστιάζεται σ' αυτές τις φρυγμένες, άγονες σαβάνες. Ως εδώ. Τι χειρότερο απ' όσα αποτρόπαια είχε διαπράξει παλαιότερα έκανε σήμερα η κυβέρνηση μας; Νόθευσε τις εκλογές, παραποιώντας τα νούμερα μπροστά στους διεθνείς παρατηρητές, ενώ σε προηγούμενες εποχές έριχνε στα μπουντρούμια, βίαζε, σκότωνε και εξευτέλιζε με χιλιάδες τρόπους τους πολίτες της. Εξαιτίας αυτής της εγκληματικής συμπεριφοράς, η βρετανική κυβέρνηση παραχωρούσε άσυλο σε οποιονδήποτε ισχυριζόταν ότι κινδύνευε η ζωή του. Ήταν ένας φτηνός τρόπος να επιδείξει την άτεγκτη αποδοκιμασία της – δεν ήμασταν εξάλλου και τόσο πολλοί, καθώς ο τόπος μας ήταν ένα νησάκι με σχετικά φτωχούς ανθρώπους και μόνο λίγοι από αυτούς μπορούσαν να βρουν λεφτά για τα ναύλα. Μόνο μερικές δεκάδες νέοι κατάφεραν να συγκεντρώσουν το αντίτιμο του εισιτηρίου, αναγκάζοντας γονείς και συγγενείς να τους παραχωρήσουν τις κρυφές οικονομίες τους ή να δανειστούν, και ήταν μάλλον βέβαιο πως όταν έφταναν στο Λονδίνο θα γίνονταν δεκτοί ως αιτούντες άσυλο από φόβο για τη ζωή τους. Κι εγώ φοβόμουν για τη ζωή μου, χρόνια ολόκληρα φοβόμουν, αν και μόνο πρόσφατα ο φόβος μου είχε πάρει τόσο κρίσιμες διαστάσεις. Οπότε, μόλις έμαθα ότι στους νέους επιτρεπόταν η είσοδος στη Μεγάλη Βρετανία, αποφάσισα να κάνω κι εγώ το ταξίδι.

Ήξερα λοιπόν ότι ο Κέβιν Έντελμαν θα επέστρεφε σε λίγα λεπτά με μια διαφορετική σφραγίδα στο χέρι του και αποκεί και πέρα θα όδευα προς κάποιο κέντρο κράτησης ή άλλο

μέρος διαμονής. Εκτός και αν η βρετανική κυβέρνηση είχε αλλάξει γνώμη ενόσω βρισκόμουν στον αέρα, έχοντας αποφασίσει πως είχε παρατραβήξει το αστείο. Κάτι που δεν είχε συμβεί, μιας και ο Κέβιν Έντελμαν επέστρεψε μετά από λίγα λεπτά, με μια έκφραση πικρόχολης θυμηδίας, δείχνοντας ηττημένος. Ήταν φανερό πως δε θα με έβαζε τελικά στο αεροπλάνο για να γυρίσω εκεί απ' όπου είχα έρθει, εκείνο τον άλλο τόπο όπου οι καταπιεσμένοι κατάφεραν να επιβιώσουν. Ένωσα ανακουφισμένος.

«Κύριε Σααμπάν, γιατί να θέλει κάτι τέτοιο ένας άνθρωπος της ηλικίας σας;» είπε ενώ καθόταν αδέξια πίσω από το γραφείο του. Φαινόταν λυπημένος, συνοφρυωμένος και ανήσυχος. Έγειρε πίσω στην καρέκλα του, κουνώντας αργά τους ώμους του. «Πόσο κινδυνεύει στ' αλήθεια η ζωή σας; Συνειδητοποιείτε τι κάνετε; Όποιος σας έπεισε να τολμήσετε κάτι τέτοιο, δεν ήταν καλός σύμβουλος, σας το λέω. Δε μιλάτε καν τη γλώσσα και πιθανότατα δε θα τη μιλήσετε ποτέ. Είναι πολύ σπάνιο ηλικιωμένοι άνθρωποι να μάθουν μια καινούργια γλώσσα. Το ξέρετε; Μπορεί να απαιτηθούν χρόνια ώσπου να διευθετηθεί η αίτησή σας και τότε ίσως σας στείλουν, ούτως ή άλλως, πίσω. Κανείς δε θα σας δώσει δουλειά. Θα είστε μόνος, δυστυχής και φτωχός, και όταν αρρωστήσετε δε θα υπάρχει κανείς να σας φροντίσει. Γιατί δε μείνατε στη χώρα σας, να γεράσετε ήρεμα και γαλήνια; Όλη αυτή η ιστορία με το άσυλο είναι παιχνίδι για νέους, αυτοί αναζητούν δουλειές και ευημερία στην Ευρώπη, έτσι δεν είναι; Δεν υπάρχει τίποτα ηθικό σ' αυτή την επιθυμία τους, μόνο απληστία. Κανένας φόβος για τη ζωή, καμία έλλειψη ασφάλειας, μόνο απληστία. Κύριε Σααμπάν, ένας άνθρωπος της ηλικίας σας θα έπρεπε να έχει και λίγη φρόνηση».

Σε ποια ηλικία υποτίθεται ότι παύεις να φοβάσαι για τη ζωή σου; Ή να θέλεις να ζήσεις χωρίς φόβο; Πώς ήξερε ότι η ζωή μου κινδύνευε λιγότερο απ' ό,τι των νέων στους οποίους επέτρεπαν την είσοδο; Και γιατί ήταν ανήθικο να θέλεις να ζήσεις καλύτερα, να νιώσεις πιο ασφαλής; Γιατί αυτή η επιθυμία ήταν παιχνίδι ή απληστία; Ωστόσο, η ανησυχία του με συγκίνησε· μακάρι να μπορούσα να σπάσω τη σιωπή μου και να του πω να μη στενοχωριέται. Δε γεννήθηκα χτες, ξέρω να φροντίζω τον εαυτό μου. Παρακαλώ, σφραγίστε τούτο το διαβατήριο, καλέ μου κύριε, και στείλτε με σε κάποιο ασφαλές κέντρο κράτησης. Χαμήλωσα τα μάτια μου μήπως και η εγρήγορση στο βλέμμα μου αποκαλύψει ότι τον καταλάβαινα.

«Κύριε Σααμπάν, κοιτάξτε τον εαυτό σας, κοιτάξτε τα πράγματα που φέρατε μαζί σας», είπε, ολοφάνερα αγχωμένος, τείνοντας το χέρι του προς τα λιγοστά υπάρχοντά μου. «Αυτά είναι τα μόνα πράγματα που θα έχετε αν μείνετε εδώ. Τι νομίζετε ότι θα βρείτε σ' αυτή τη χώρα; Επιτρέψτε μου να σας πω κάτι. Και οι γονείς μου ήταν πρόσφυγες, από τη Ρουμανία. Θα σας μιλούσα γι' αυτούς αν είχαμε περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μας, θέλω όμως να πω ότι κάτι ξέρω κι εγώ για το τι σημαίνει να ξεριζώνεσαι και να πηγαίνεις να ζήσεις κάπου αλλού. Ξέρω καλά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει κανείς όταν είναι ξένος και φτωχός, επειδή τις έζησαν οι γονείς μου όταν ήρθαν εδώ. Ξέρω και τα οφέλη που εισπράττει. Όμως οι γονείς μου είναι Ευρωπαίοι, είχαν το δικαίωμα, ήταν μέρος της οικογένειας. Κύριε Σααμπάν, κοιτάξτε τον εαυτό σας. Με λυπεί που σας το λέω, επειδή δε θα το καταλάβετε, αν και θα ήθελα να το καταλάβετε, γαμώτο. Άνθρωποι σαν κι εσάς κατακλύζουν τη χώρα χωρίς να σκέφτονται τι ζημιά προκαλούν. Δεν ανήκετε εδώ, δεν εκτιμάτε τίποτα απ' όσα εκτιμάμε εμείς,

δεν έχετε πληρώσει γι' αυτά πάππου προς πάππο, και δε σας θέλουμε εδώ. Θα σας κάνουμε τη ζωή δύσκολη, θα σας υποβάλουμε σε δοκιμασίες και ταπεινώσεις, ίσως και να ασκήσουμε βία επάνω σας. Κύριε Σααμπάν, γιατί θέλετε να το υποστείτε αυτό;»

Αχ, να μπορούσε τούτη η τόσο στέρειη σάρκα να ξεπαγώσει, κι ως αχνός δροσιά να γίνει!* Ήταν εύκολο να συντονίσω ως το τέλος την ανάσα μου με τη δική του καθώς μιλούσε, επειδή την περισσότερη ώρα η φωνή του ήταν ήρεμη και φυσιολογική, σαν να εκφωνούσε απλώς διατάξεις. Έντελμαν. Άραγε ήταν γερμανικό όνομα; Ή εβραϊκό; Ή επινοημένο; Δροσιά, ξιपाσιά, καυχησιά. Ότι και να 'ταν, ήταν το όνομα του ιδιοκτήτη της Ευρώπης, που γνώριζε τις αξίες της και είχε πληρώσει γι' αυτές πάππου προς πάππο. Μα ολόκληρος ο κόσμος είχε πια πληρώσει για τις αξίες της Ευρώπης, αν και για πολύ καιρό πλήρωνε, πλήρωνε και ξαναπλήρωνε χωρίς να είναι σε θέση να τις απολαύσει. Κύριε Έντελμαν, σκεφτείτε με σαν ένα από τα αντικείμενα που πήρε μαζί της η Ευρώπη φεύγοντας. Σκέφτηκα να πω κάτι τέτοιο, αλλά φυσικά δεν το είπα. Ήμουν ένας ξένος που ζητούσε άσυλο, στην Ευρώπη για πρώτη φορά, σ' ένα αεροδρόμιο για πρώτη φορά, αν και δε με ανέκριναν για πρώτη φορά. Ήξερα τη σημασία της σιωπής, τον κίνδυνο των λέξεων. Γι' αυτό το σκέφτηκα μόνο, δεν το είπα. Θυμάστε εκείνο τον ατελείωτο κατάλογο από αντικείμενα που μεταφέρθηκαν στην Ευρώπη επειδή ήταν πολύ εύθραυστα και ευαίσθητα για να αφεθούν στα αδέξια και απρόσεκτα χέρια των ιθαγενών; Κι εγώ είμαι εύθραυστος και πολύτιμος, ένα ιε-

* William Shakespeare, *Άμλετ*, Πράξη Α, Σκηνή II, μετάφραση Ιάκωβος Πολυλάς.

ρό έργο, πολύ ευαίσθητος για να αφεθώ στα χέρια των ιθαγενών, οπότε τώρα πάρτε κι εμένα. Αστειεύομαι, αστειεύομαι.

Όσο για την ταπεινώση και τη βία, θα πρέπει απλώς να το ρισκάρω – αν και δεν υπάρχουν πολλά μέρη όπου μπορείς να πας για ν' αποφύγεις την πρώτη, και η δεύτερη μπορεί να σου έρθει κατακέφαλα από το πουθενά. Όσο για το αν θα βρεθεί κανείς να σε κοιτάξει όταν γεράσεις κι αρρωστήσεις, καλύτερα να μην εναποθέτεις πολλές ελπίδες σ' αυτή την παρηγοριά. Ω Κέβιν, μακάρι το τιμόνι της ζωής σου να 'ναι πάντα σταθερό και ποτέ να μη σε πιάσει καταιγίδα όταν βρίσκεσαι στα ανοιχτά. Μακάρι να μη χάσεις την υπομονή σου μ' αυτό τον ικέτη, μακάρι να δείξεις αρκετή καλοσύνη ώστε να πατήσεις τη σφραγίδα στο αστείο διαβατήριό μου και να μ' αφήσεις να οσμιστώ τις αξίες που η Ευρώπη υπερασπίζεται πάμπου προς πάππο, αλχαμντουλιλά. Η κύστη μου χρειάζεται επειγόντως ανακούφιση. Δεν τόλμησα καν να το προφέρω, αν και ήταν η μαύρη αλήθεια. Η σιωπή σου επιβάλλει απροσδόκητες ταλαιπωρίες.

Συνέχιζε να μιλάει συνοφρυωμένος, κουνώντας το κεφάλι του, μα εγώ σταμάτησα ν' ακούω. Είναι κάτι που έμαθα να κάνω με τα χρόνια, για να κερδίσω μια μικρή ανάπαυλα από τα εκκωφαντικά ψεύδη που ήμουν αναγκασμένος να υπομείνω στην προηγούμενη ζωή μου. Περιορίστηκα να κοιτάζω σκυθρωπός το διαβατήριό μου, θυμίζοντας στον Κέβιν Έντελμαν ότι αυτό ακριβώς είχε διαφύγει, οπότε μπορούσε κι αυτός να τερματίσει το άθλημα και να υπογράψει. Σταμάτησε ξαφνικά, απογοητευμένος που δεν απέδιδε η καλή του πρόθεση να με πείσει να ξαναμπώ στο αεροπλάνο και ν' αφήσω την Ευρώπη στους νόμιμους κατόχους της, και περιέτρεξε το διαβατήριό μου με την άλλη σφραγίδα του, την καλή, την οποία κρατούσε ανάμεσα στα δάχτυλά του. Κι ύστερα θυμήθηκε κάτι που τον

έκανε να χαμογελάσει. Ψαχούλεψε την τσάντα μου κι έβγαλε έξω την κασετίνα. Όπως και πριν, την άνοιξε και μύρισε. «Τι είναι;» ρώτησε, με μεγαλύτερη έμφαση και βλοσυρό βλέμμα. «Τι είναι, κύριε Σααμπάν; Λιβάνι;» Έτεινε την κασετίνα προς το μέρος μου, πήρε μια βαθιά εισπνοή, την κράτησε για λίγο και ξεφύσηξε. «Τι είναι;» ρώτησε κατευναστικά. «Η μυρωδιά μου είναι γνώριμη. Είναι κάποιο είδος θυμιάματος, έτσι;»

Ίσως να ήταν *όντως* Εβραίος. Του ανταπέδωσα ένα βουβό βλέμμα και χαμήλωσα τα μάτια μου. Θα μπορούσα να του πω ότι ήταν ουντί, και τότε θα μπορούσαμε να κάνουμε μια ευχάριστη συζήτηση για το πώς και θυμόταν τούτο το άρωμα, από κάποια τελετή στα μικράτα του ίσως, όταν οι γονείς του εξακολουθούσαν να περιμένουν απ' αυτόν να συμμετέχει στις προσευχές και στις θρησκευτικές γιορτές· τότε όμως δε θα σφράγιζε το διαβατήριό μου, θα ήθελε να μάθει το πώς και το γιατί ήταν σε κίνδυνο η ζωή μου μέσα στο μικρό κομματάκι της άγονης σαβάνας που μου ανήκε, ίσως ακόμα και να μ' έστελνε πίσω στο αεροπλάνο με χειροπέδες επειδή είχα προσπονηθεί πως δε μιλάω αγγλικά. Γι' αυτό και δεν του είπα ότι ήταν ουντ-αλ-καμαρί αρίστης ποιότητας, το μόνο που είχε απομείνει από μια παρτίδα που είχα αποκτήσει πριν από τριάντα και πλέον χρόνια και την οποία δεν άντεχα ν' αφήσω πίσω όταν ξεκίνησα τούτο το ταξίδι προς μια νέα ζωή. Όταν σήκωσα το βλέμμα, είδα ότι θα μου το έκλεβε. «Πρέπει να το ελέγξουμε», είπε χαμογελώντας, περιμένοντας μερικά λεπτά για να δει αν είχα καταλάβει. Ύστερα έφερε την κασετίνα στο τραπέζι μαζί του. Την ακούμπησε κοντά του, δίπλα στο κίτρινο σημειωματάριό του, τράβηξε το πουκάμισό του για να νιώσει λίγο πιο άνετα, και συνέχισε να γράφει.

ΣΤΗ ΜΑΚΡΑ ΛΙΣΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ BOOKER

Ένα αριστουργηματικό έργο· οι αντικρουόμενες ιστορίες δύο μεταναστών για την κοινή τους πατρίδα αποκαλύπτουν τις κρυμμένες αλήθειες που τους οδήγησαν μακριά από αυτή.

Ένα απόγευμα, περί τα τέλη Νοεμβρίου, ο Σαλέχ Ομάρ φτάνει στο αεροδρόμιο του Γκάτγουικ από τη Ζανζιβάρη, ένα μακρινό νησί στον Ινδικό Ωκεανό. Έχει μαζί του μια μικρή τσάντα όπου φυλάει το πολυτιμότερο αγαθό του· ένα κουτί από μαόνι που περιέχει λιβάνι. Κάποτε ήταν ιδιοκτήτης ενός καταστήματος επίπλων, είχε σπίτι, ήταν σύζυγος και πατέρας. Τώρα, εξόριστος από τον παράδεισο, ζητάει άσυλο στην ξένη χώρα· η σιωπή είναι η μόνη του προστασία.

Στο μεταξί, ο Λατίφ Μαχμούντ, ένας άντρας που συνδέεται στενά με το παρελθόν του Σαλέχ, ζει μόνος στο διαμέρισμά του στο Λονδίνο. Όταν ο Σαλέχ και ο Λατίφ συναντιούνται σε μια αγγλική παραθαλάσσια πόλη, αρχίζει να ξετυλίγεται μια ιστορία. Μια ιστορία αγάπης και προδοσίας, αποπλάνησης και κατοχής, και ταυτόχρονα η ιστορία ενός λαού που προσπαθεί απεγνωσμένα να βρει σταθερότητα μέσα στη δίνη της εποχής.

**Μόλις που παίρνεις ανάσα, από τον φόβο
μήπως διαλύσεις τα μάγια της αφήγησης.**

THE TIMES

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΣ: 26621